

В. О. Сич
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії та теорії держави і права
Чорноморського державного університету
імені Петра Могили (м. Миколаїв)

УДК 35.073 (477)

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК ПРИ ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ДЛЯ РОБОТИ В ЮРИДИЧНИХ КЛІНІКАХ

Розглядаються деякі інтерактивні методики, які необхідні для підготовки кадрів для юридичних клінік. Також розглядаються й деякі проблеми, пов'язані з роботою консультантів юридичних клінік: відсутність єдиних обов'язкових для виконання усіма співробітниками юридичних клінік Правил етики, а також відсутність стандартів надання правової допомоги, яку можуть здійснювати студенти-юристи.

Рассматриваются некоторые интерактивные методики, которые необходимы для подготовки кадров в юридические клиники. Также рассматриваются и некоторые проблемы, связанные с работой консультантов юридических клиник: отсутствие единых обязательных для выполнения всеми сотрудниками юридических клиник Правил этики, а также отсутствие стандартов оказания правовой помощи, которую могут осуществлять студенты-юристы.

In this article an author examines some interactive methods which are needed for the personnel training in legal clinics. Also some problems related to work of consultants of legal clinics are examined in the article: absence of single obligatory for implementation by all employees of legal clinics of Rules of ethics, and also absence of standards of helping legal, which students-lawyers can carry out.

Ключові слова: юридична освіта, методи правової підготовки, юридична практика, особисті якості, соціальна функція, правова допомога, кваліфікація справи, інтерактивні методики, рольові ігри, аналіз ситуації, правила адвокатської етики, анонімність.

Проблема вдосконалення юридичної освіти все більше і більше набуває актуальності. Основним предметом цієї проблеми є співвідношення теоретичного і практичного компонентів в сучасній юридичній освіті. Адже навчання майбутніх юристів сьогодні уже не може носити чисто теоретичний характер.

Удосконалення та застосування нових методів правової підготовки студентів у юридичних клініках є основною метою дослідження даної теми, для досягнення якої необхідно вирішити певні завдання, що забезпечують її виконання. Крім таких завдань, як застосування набутих теоретичних і практичних знань, навичок, збору та підготовки необхідних матеріалів, проведення певних прийомів, аналізів, новітніх методик і технологій, необхідно важливим є втілення нових інтерактивних методик при підготовці кадрів для роботи в юридичних клініках. Базою для втілення нових методів правової підготовки студентів стали юридичні клініки, де студенти під керівництвом викладача ведуть прийом громадян і надають їм правову допомогу. Саме в клініці студенти знайомляться з реальними проблемами юридичної практики, безпосередньо застосовують набуті знання,

© Сич В. О., 2010.

формують свої професійні і особисті якості як майбутніх юристів. Крім цього, клінічні заняття виконують важливу соціальну функцію — забезпечують право малозабезпечених та інших соціально вразливих громадян на отримання кваліфікованої правової допомоги [1].

В юридичних клініках студенти вчать визначати проблему, аналізуючи її не тільки із юридичної точки зору, але із людської, і, що не менш важливо, чисто із практичної. Тобто вчать розробляти і здійснювати план дій, необхідних для вирішення виявленої проблеми. Кожен крок студентів розбирається і оцінюється викладачами, причому не лише на стадії безпосереднього застосування теоретичних знань, в процесі аналізу і кваліфікації справи, але і в ході спілкування з клієнтом, збору матеріалів, підготовки правових документів і представлення інтересів клієнта в суді. В своїй практиці студентам доводиться працювати із справами найрізноманітнішого характеру, що дозволяє їм швидко зрозуміти складність правовідносин і застосовувати свої знання в різних галузях права.

У клінічній юридичній освіті застосовуються різноманітні методики, технології, педагогічні прийоми. Проте пріоритет в навчанні професійній майстерності відводиться інтерактивним методикам як найбільш природним і таким, що створюють середовище для вироблення і демонстрації професійних навичок [1; 2].

Інтерактивні методики — це імітація інтерактивних видів діяльності суспільства в навчальних цілях. В основі методу лежить прийом моделювання ситуації, вироблення і прийняття рішення в умовах, характерних для демократичної системи [1; 3].

Інтерактивні методики (від англ. *Interact* — взаємодія, тобто знаходитися у взаємодії, діяти, впливати один на одного) передбачають спільне навчання, коли і студенти, і викладач є суб'єктами навчання. Суть цих методик, з деякими відмінностями зводиться до того, що студентам пропонується дослідити не підготовлені завдання, а конкретні правові ситуації із життя. При цьому вони безпосередньо працюють з учасниками відносин, що є предметом розгляду, отримуючи весь об'єм фактичних обставин справи з перших рук. Викладач виступає лише в ролі більш досвідченого організатора процесу навчання.

Для інтерактивних методів характерно як дотримання зовнішніх умов або форм імітації, так і дотримання внутрішньої логіки, пошуки вирішення складних ситуацій і механізму прийняття рішення.

Учасниками будь-яких інтерактивних занять (дискусій, рольових ігор, аналізу ситуацій, соціальних проєктів) можуть бути і запрошені спеціалісти. Ними можуть бути представники різних професій, пов'язаних з темами занять.

Запрошуючи спеціаліста, слід визначити роль і обсяг його участі в запланованому занятті, а також повідомити його про тему, план заняття та зміст його участі. При цьому слід уникати виступів спеціаліста у вигляді лекцій або промов та рекомендувати йому подавати необхідну інформацію із застосуванням ситуацій із реального життя, не приховуючи реальності.

Враховуючи, що, в більшості, юридичні клініки утворюються при юридичних факультетах вищих навчальних закладів, порядок їх створення і діяльності регламентуються локальними актами, наприклад Положенням про юридичну клініку.

Звернення клієнтів до юридичних клінік охоплюють абсолютно всі галузі права, кількість звернень не обмежена, як і не обмежено коло питань, з яким клієнт може звернутись до юридичної клініки.

За змістом роботи, діяльність консультантів юридичної клініки максимально наближається до адвокатської діяльності. Співпадають задачі, мета і способи забезпечення захисту законних прав та інтересів клієнта. При цьому правова система України не передбачає спеціального статусу щодо консультанта юридичної клініки під час виконання ним зобов'язань, на відміну від статусу адвоката. Тому основним орієнтиром на сьогодні для консультантів та інших співробітників юридичних клінік є Правила адвокатської етики, безпосередньо Принципи адвокатської діяльності, та внутрішні Положення або Статути юридичних клінік [4; 5].

Однією з головних проблем роботи юридичних клінік на сьогодні є відсутність єдиних (стандартних) обов'язкових для виконання всіма співробітниками юридичних клінік правил етики. Крім того, відсутні стандарти надання правової допомоги, яку можуть здійснювати студенти-правники, так як саме вони і є консультантами юридичної клініки, безпосередньо вони працюють з клієнтом [4; 5].

Основною функцією правничої клініки є надання первинних консультацій клієнтові. Хоча первинні консультації, які надаються клієнтові, можуть мати усне проголошення, такі консультації повинні бути відповідним чином бути відображені на паперових або електронних носіях [1].

Так, відповідно до встановленої в певній клініці форми, при отриманні конкретного запитання від клієнта спеціально вповноважена на це особа (методист, лаборант, секретар клініки) або безпосередньо консультант заповнює відповідну форму, в якій зазначається суть запитання, дата надходження запитання, відомості про клієнта, якщо він не наполягає на анонімності. Клієнтові необхідно сповістити про термін вирішення його питання та форму надання йому консультації.

Після цього отримане питання передається керівникові юридичної клініки, який розподіляє конкретні питання між консультантами клініки, які мають протягом відведеного строку виконати надане їм завдання, а також узгодити його з керівником клініки. В разі необхідності, студентам-консультантам повинна бути надана можливість консультації з викладачами, практикуючими юристами з приводу питань, з вирішенням яких у консультанта виникли певні проблеми.

У більшості випадків після надання певних усних консультацій клієнти звертаються до співробітників юридичних клінік з проханням надати письмову консультацію, скласти відповідну заяву, скаргу, позовну заяву до суду тощо. Хоча складання таких документів не викликає значних труднощів у студентів-консультантів, очевидно, що подальший рух складених ними документів може бути вирішальним для правовідносин клієнта. В залежності від форми складання, вірного аналізу змісту правовідносин щодо встановлення, зміни або припинення яких укладається документ, акцентування, аналіз і наведення доказів тощо залежить напрямок реалізації волевиявлення клієнта.

Для вірного укладання документів, а, зокрема документів процесуальних, необхідні не лише наявність знань матеріального і процесуального права, юридичний та життєвий досвід, а й певні професійні навички [3; 4].

Тобто, на рівні позовної заяви, як, до речі, і на рівні усної консультації, неприпустиме емоційне викладення ставлення клієнта до опонента, воно має бути опосередкованим, зваженим і продуманим з різних точок зору, повинні бути проаналізовані всі можливі наслідки такого викладення. Очевидно, що надання письмових консультацій вимагає більше часу для опрацювання ніж надання усної консультації. У більшості випадків після викладення аргументів та надання необхідних для укладання скарги (заяви) документів клієнтові призначається час, коли він може прийти і отримати готову скаргу або заяву.

Проміжок часу між отриманням замовлення на укладання документа та його видачі на руки клієнтові, в основному, становить не менше кількох діб. Тому, на цьому часовому етапі до опрацювання документа доцільно залучити науковців та практиків — керівників та кураторів правничої клініки, які б надали необхідних “відправних моментів” консультантові, вказали б йому, на чому слід акцентувати увагу адресата, як краще викласти той чи інший аргумент клієнта. Звичайно, що після укладання документа керівник або куратор повинні переглянути його, визначити, в чому консультантом були припущені неточності або помилки, відслідкувати їх виправлення і, таким чином, стати гарантом надання якісної письмової консультації [3; 5].

Така позиція щодо надання письмових консультацій повинна бути рекомендована юридичним клінікам, що суттєво полегшить роботу консультантів та стане запорукою надання письмових консультацій належного рівня.

Стосовно представництва клієнтів у державних органах, а також виконання

функцій представника в цивільному процесі або захисника в кримінальному процесі можна зауважити наступне. За загальним правилом, у функції юридичної клініки, яка складається в основному із студентів, не входить здійснення функцій представника та захисника. Це — тільки консультація. Однак, фактично, не існує правил без винятків.

В окремих випадках, за погодженням керівництва юридичної клініки, окремі консультанти можуть виконувати доручення клієнта в якості представника або захисника.

Отже, відповідно до змісту діяльності юридичних клінік в Україні і в світі, така діяльність максимально наближена до діяльності адвокатів, хоча і підміняє останню і не становить їх конкуренцію.

Очевидно, що принципи адвокатської етики не можуть повною мірою поширюватись на діяльність юридичних клінік, співробітники яких, на відміну від адвокатів, не мають специфічного правового статусу, закріпленого в чинному законодавстві.

Однак очевидно, що аналогічні принципи повинні застосовуватись консультантами, слухачами, а також керівниками юридичних клінік.

Список використаних джерел

1. Создание и работа юридических клиник. Сборник рекомендаций [Текст] / Т. С. Киселёва, Н. В. Удод и др. — Донецк : ДонГУ, 1999. — 41 с.
2. *Гуцалова, К.* Міністерство юстиції планує здійснювати законотворчу діяльність та й надалі опікуватись питаннями правової освіти населення [Текст] / К. Гуцалова // Юридичний журнал. — 2004. — № 6.
3. *Самолук, В.* Інноваційна модель розвитку клінічної юридичної освіти: на прикладі Національного університету "Острозька академія" [Текст] / В. Самолук, А. Філішев, О. Фурманчук / Інформаційний бюлетень Національного університету "Острозька академія". — Остріг, 2006. — 48 с.
4. *Гаращук, М.* Вогнище нової освіти та духовного життя [Текст] / М. Гаращук // Юридична газета. — 2006. — № 5 (185). — 20 березня.
5. *Молибога, С.* Клініки часто рождались в жорстких стійках з керівництвом вузів [Текст] / С. Молибога // Юридическая газета. — 2006. — № 19 (79). — 12 октябрю.

*Рекомендовано до друку кафедрою теорії та історії держави і права
Чорноморського державного університету імені Петра Могили
(протокол № 12/09–10 від 18 травня 2010 року)*

Надійшла до редакції 15.06.2010

